

DİYANET
İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DERGİSİ

DİNİ, AHLÂKÎ, EDEBÎ, MESLEKÎ AYLIK DERGİ

2. Cilt

Ekim 1963

10. Sayı

Allâhu Teâlâ'nın Kemâl Sıfatları:

Geçen yazılarımızda, Allâh'a îmân etmek, yalnız O'nun var olduğuna inanmaktan ibaret olmayıp, aynı zamanda O yüce varlığın muttasıf bulunduğu «Kemal Sıfatları» ve vasfedilmekten münezzehe olduğu, «Noksan Sıfatları» da *icmâlî* veya *tafsîlî* olarak bilmek ve onlara inanmakla olur, demiş ve bunlardan «Sıfât-ı Nefsiyye» denilen *Vücûd* sıfatiyle, «Sıfât-ı Selbiyye» adı verilen *Kıdem*, *Baka*, *Muhâlefetü'n li'l-Havâdîs*, *Kıyâm bi-Nefsîhî* ve *Vahdâniyet* sıfatlarını îzah etmiştik.

Bu ve gelecek yazımızda ise okuyucularımıza, Sıfâtü'llâh'ın üçüncü nev'i olan «Sıfât-ı Sübûtiyye (Sıfât-ı Maânî)» yi kısaca îzah edecek ve her birinin zıddı olan noksan sıfatları belirteceğiz. Böylece, İslâm'da îman esaslarının birincisi olan «Allâhu Teâlâ'ya îman» bahsini bitirmiş ve bu münasebetle Cenâb-ı Hak'ın kemâl sıfatları hakkında da *icmâlî* bir bilgi vermiş olacağız.

Sıfât-ı Sübûtiyye veya Sıfât-ı Maânî:

Hak Teâlâ'nın Zâtına sübûtu vâcib olan ve ezelde *mevcud* bulunan bazı Kemal Sıfatları vardır ki, bu sıfatlar Sıfât-ı Selbiyye denilen *Kıdem*, *Baka* ve *Vahdâniyet* gibi Cenâb-ı Hak'ı noksanlardan *tenzîh* eden ve bu sıfatların zıddlarının mefhûmunu Hak Teâlâ'dan selbedip kaldıran *itibârî* sıfatlar olmayıp, ezelde *mevcud* olan ve Hak Teâlâ'nın muttasıf bulunduğu «*vücûdî*» sıfatlardır. Bu itibarla böyle olan Kemal Sıfatlarına «Sıfât-ı Sübûtiyye» denmiştir. Bu gibi sıfatlar, kendisiyle muttasıf bulunan zat ile kaaim olan *vücûdî* bir mâna (mefhum) olduğundan, «Sıfât-ı Maânî» adını da almışlardır. Meselâ; İlim, İrâde ve Kudret sıfatları, Allâhu Teâlâ'nın ezelden ebede kadar daima ilim, irade ve kudret sahibi olduğuna ve bu sıfatların ifade ettiği mânaların Hak Teâlâ'nın Zât-ı İlâhîsine sabit olduğuna delâlet eden Kemal Sıfatlarıdır.

Sıfât-ı Sübûtiyye veya Sıfât-ı Maânî adı verilen bu kemal sıfatları; Hayat, İlim, İrâde, Kudret, Semî', Basar, Kelâm ve Tekvîn sıfatlarıdır. Bu sıfatlar, bir emr-i i'tibârî, yâni, i'tibârî sıfat olmayıp, bir emr-i hakîkî, yâni Zât-ı Bârî ile kaaim olan ve Ondan asla ayrılması mümkün olmayan hakîkî sıfatlardır. Bu sıfatların mefhûmu (mânası) Zâtü'llâh'ın mefhumundan ayrı olduğu, fakat hariçteki vücud (mâsadak) i'tibârîyle bir vücud halinde buldukları için Allâh'ın sıfatları Zâtının aynı de, gayri de değildir. (لا هو ولا غيره)

Kur'ân-ı Kerîm'in birçok sûrelerinde Hak Teâlâ'nın «Hayy» Hayat sahibi, «Âlim» ilim sahibi (her şeyi bilici), «Mürîd» irade sahibi, «Kadir» kudret sâhibi (her şeyi yapmağa kudretli), «Semî'» her şeyi işitici, «Basîr» her şeyi görücü, «Mütekelim» Zâtına mahsus kelâmı (sözü) olması ve «Mükevvin» her şeyi yapıcı, yaratıcı olduğu müteaddit âyetlerle bildirildiğinden, Ehl-i Sün-

net kelâm ulemâsı «ism-i fâil» olarak zikredilen ve Arab dilinde (müştakkât), denilen bu kelimeleri, bu kelimelerin mebdei (aslı) olan masdar mânalarının da Cenâb-ı Hak için sâbit olduğuna delil teşkil ettiğini kabûl etmişlerdir. Çünkü, Âlim, Kaadir ve Mütekellim olduğu sâbit olan bir zâtın İlim, Kudret ve Kelâm sıfatlarıyla muttasıf olduğu âşikârdır. Aksi halde o zâta Âlim, Kaadir ve Mütekellim denemez.

Sıfât-ı Sübûtiyye hakkında verdiğimiz bu genel bilgiden sonra her birini kısaca izaha geçebiliriz: —

7) Hayat:

Hak Teâlâ'nın Hayat sahibi olması, Zât-ı Bârîsinin Hayat sıfatiyle muttasıf bulunması demektir. Ancak Hak Teâlâ'nın Zâtı hakkında vâcib olan bu sıfat, mahlûkatta görülen ve maddenin ruh ile ittisalinden doğan geçici ve maddî bir hayat olmayıp hakîkî bir hayattır. Hak Teâlâ'nın hayatı, Zâtının muktezası olup, ezeli ve ebedîdir. Bütün hayatların kaynağı olan hakîkî hayattır. Zât-ı Bârî'den asla ayrılmayan bir Kemal sıfatıdır. Çünkü Vücut sıfatının kemali, vücûdun diri olması iledir. Sonra, hiç şüphe yoktur ki, irade, ilim, kudret ve bütün kemâl sıfatlarla muttasıf olduğu sâbit olan bir zâtın, hayat sahibi olması zarûridir. Çünkü ölü olan bir zâtın, ilim, irâde ve kudret sahibi olduğu tasavvur edilemez. Allâhu Teâlâ'nın ilim, irade ve kudret sahibi olduğu ise, aklî ve naklî delillerle sâbittir (1). O halde Hak Teâlâ'nın hayat sahibi olduğu âşikârdır. Zîra hayat sahibi olmayan (ölü) bir varlığın ilim, irade ve kudret sahibi olması mümkün değildir. İşte bunun içindir ki, Hayat sıfatını; «Cenâb-ı Hakk'ın, ilim, irade ve kudret gibi sıfatlarla ittisafını tashih eden ve Zât-ı Bârî ile kaaim ezeli ve vücûdî bir sıfattır.» diye târif etmişlerdir. O halde Hayat sıfatı, Allâh'ın, varlık âlemiyle ilgili olan sıfatlarla ittisafına esas teşkil eden bir kemâl sıfatıdır. Fakat bu sıfatın varlık âlemine bir taallûku yoktur.

Hayat sıfatının zıddı (karşıtı), memat, yâni ölü olmaktır. Ölü olmak ise, büyük bir noksanlıktır ve Hak Teâlâ hakkında muhaldir.

Allâhu Teâlâ'nın Hayat sıfatiyle muttasıf bulunduğu:

(2) «الله لا اله الا هو الحي القيوم...» = «Kendinden başka Tanrı olmayan

Allah (ezeli ve ebedî olan bir) hayat ile diri, bâki ve Zâtı ile kaaimdir».

(3) «وتوكل على الحي الذي لا يموت...» = «Ölmek şanından olma

yan, daima hayat sahibi (Allâh'a) dayan.»

âyetleriyle sâbittir.

8) İlim:

Hak Teâlâ'nın zâtına sübutu vâcib olan kemal sıfatlardan biri de *ilim* sıfatıdır. İlim, Zât-ı Bârî ile kaaim olan öyle ezeli bir sıfattır ki, onunla kâinat-

(1) Bu cihet ileride beyan olunacaktır.

(2) Âl-i İmrân: 2.

(3) Fûrkan: 58.

ta vâki olmuş olan ve olacak, kül halinde veya ayrı ayrı bulunan her şey, gizli veya âşikâr her türlü haller Zât-ı Bârî'ye daima ve tam olarak ma'lûm ve münkeşif olur. Hulâsa Allâhu Teââlâ, ezelden ebede kadar her veyi bütün inceliğiyle bilir. Hak Teâlâ'nın ilmi, mahlûkatın ilmi gibi, cehil ve gizlilikten sonra vâki olan bir ilim değildir. Çünkü Allâh'ın ilmi, her şeyi kuşatmıştır. Hiçbir şey O'nun ilminin dışında kalmaz. Hak Teâlâ ezeli olan ilim sıfatıyla, daha hiçbir varlık yokken, nelerin ne vakit olacağını ve ne gibi haller geçireceğini bilir. Cenâb-ı Hak ilm-i ezeliyle Zât ve Sıfât-ı Bârî'si gibi vâcibleri, şerîk-i Bârî gibi muhalleri mevcut olsun olmasın, her türlü mümkünâtı daima bilir. Bütün bunlar sonsuz olduğu için, Allâhın ilmi de sonsuzdur. Hak Teâlâ küllî eşyayı bildiği gibi, daima değişmeler halinde olan cüz'iyâtı da bilir. Her nevi' mevcudat ve ma'lûmâta taallûk eden ilim sıfatı, cüz'iyatın değişmesiyle değişmez. Çünkü o, bir ayna gibidir. Aynaya akseden şekil ve suretlerin değişmesiyle ayna nasıl değişmiyorsa, İlm-i İlâhî de, değişen ma'lûmatla birlikte değişmez. Çünkü ilm-i İlâhî'nin ma'lûmâta taallûku, taallûk-ı ezeldir. Hak Teâlâ'nın ilmi, fikir vasıtalarından, nazar ve düşünce mahsulü olmaktan münezzehtir. İlmi, Zâtının muktezası olup, Zât-ı Bârî'ye vâcib olan ezeli, ebedî ve vücûdî bir sıfattır. *İlmin zıddı* (karşıtı) olan *cehil* ile *gaflet* ve *unutkanlık* Hak Teâlâ hakkında muhaldir.

Allâhu Teâlâ'nın varlığını isbat eden «İbda' ve İlet-i gaiye» adıyla geçen (4) «Nizâm-ı Âlem» delili Cenâb-ı Hakk'ın ilim ve hikmet sahibi olduğuna ve her şeyi bildiğine çok açık bir delildir. Çünkü, nasıl ki gördüğümüz güzel bir yazı veya güzel bir resim, sahibinin yazı ve resim san'atına vâkıf olduğuna delâlet ederse, şüphe yok ki, en güzel ve en mükemmel surette yaratılmış olan bu âlem ve onun her cüz'ünde görülen nizam, âhenk ve insicam da, onu yaratan Hak Teâlâ'nın sonsuz bir ilim ve büyük bir kudrete sahip olduğuna delâlet eder (5).

Nitekim Hak Teâlâ Kur'ân-ı Hakîm'inde: (6) **إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ**
= «Allah her şeyi en iyi bilendir.»

(7) « **يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ .** » = (Allah) gözlerin hain bakışlarını ve kalblerin gizleyeceği her şeyi bilir., «Yaratan (Allah) hiç bilmez mi?» (8).

(Devamı var)

(4) Bak: Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi C: I, Sayı: 6, s: 12-13.

(5) Fazla bilgi için bak: Şerh-i Mevâkıf C: III, s. 53-66.

(6) Enfâl: 75.

(7) Mü'min: 17.

(8) Mülk: 14.